

דף פ

'איצטריך ליה חד זווא ושקל מנייהו. אתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה: מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל. אמרו ליה רבנן לרבי אמי: הני מילי היכא דקאכיל פירא הא קרנא קאכיל והוצאה היא — אם כן הוה ליה הוציא ולא אכל' — ובתחילה סבר רבי אמי שלקה זוו כדי לעשות עיסקא ומהריח לקח לעצמו, ולכן דנו כאכל. (עפ"י רשב"א. וע' אילת השחר)

'אלא אמר רבא: שאם היתה הוצאה יתירה על השבח אין לו אלא הוצאה שיעור שבח' — ואין דינו כאריס שנוטל כל הוצאותיו — לפי שהפירות מגיעים לבעל ולא לאשה, הרי שלגביה נידונית השדה כמי שאינה עשויה לייטע, לכך אינה משלמת לבעל כאריס. (עפ"י ר"ן.)

ואף על פי שאם הוריד הבעל אריסים, אמרו בסמוך שכשהבעל עצמו אינו יודע בטיב אריסות, נוטלים האריסים שכרם משום שהקרקע עומדת לאריסות (וכן הקשה ב'אילת השחר') — יש לומר שהואיל ויזכו את הבעל בכל הפירות הרי זה כאילו בשלו הוא עובד ולא בשלה, הלכך אינה חייבת לו הוצאותיו יתר על השבח שהשביח, משא"כ האריסים שירדו לתוך שלה, וסתם קרקע לכך היא עומדת, לכך חייבת ליתן להם שכרם. ומה שכתב הר"ן שנחשבת כשדה שאינה עשויה לייטע — זהו טעם וגדר לדין, אבל הוא דין מיוחד בבעל.

יתר על כן מבואר בריטב"א, שאפילו מנכסים שאין הבעל אוכל מהם פירות, אינו נוטל הוצאתו היתירה על השבח, שכיון ששייך בנכסים בכלל, דיו שיטול הוצאתו בשבועה, ועל השאר מחל.)

(ע"ב) 'שומרת יבם שנפלו לה נכסים — מודים בית שמאי ובית הלל שמוכרת ונותנת וקיים' — פירוש, אף על פי שחולקים בארוסה (כדלעיל עח.), שבית שמאי אומרים מוכרת ובית הלל אומרים לא תמכור, בשומרת יבם מודים הכל שמוכרת ונותנת לכתחילה.

'נכסים בחזקתן...' — פירוש, אלו נכסי 'צאן ברזל' — הנכסים שהאשה הכניסה עמה לבעלה ושמתן בכתובתה, שכשיוצאת מבעלה היא זכאית באותו סכום, [שלא כנכסי מלוג שלא שמתן בכתובה, והם יוצאים עמה כמות שהם באותה שעה, אם פחתו פחתו לה ואם הותירו הותירו לה, ואין לבעלה בהם אלא אכילת פירות בזמן שהם נשואים]. נכסים אלו עומדים בחזקתם. ונחלקו הראשונים בחזקת מי הם עומדים; יש מפרשים בחזקת יורשי הבעל, שהרי הם ככתובה שהיבם מוחזק בה. [ואינו דומה לנפל הבית עליו ועל אשתו ואין ידוע מי מת קודם, ששם נחלקו אמוראים (בב"ב קנח) מי נחשב מוחזק בהם — כי כאן שונה שהיבם עומד תחת הבעל והיא זקוקה אליו, והרי הוא כממשיכו של הבעל והנכסים בחזקתו]. כן דעת רבנו תם והרא"ש, וכן היא שיטת הגאונים ועוד. ויש מפרשים שהדבר שנוי במחלוקת האמוראים, אם בחזקת הבעל או יחלוקו או בחזקת האשה. (עפ"י רש"י כאן. וכן פירש הרמב"ם (אישות כב, י) ופסק יחלוקו. וכן משמע בערוך — ערך 'נכס').

דף פא

'לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים' — מבואר בגמרא שסוברת 'לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים' מבוססת על העקרון 'מדרש כתובה' — דורשין את לשון הכתובה, וכיון שכתוב בה 'לכשתנשא לאחר תטלי', הרי מחיים שאינה יכולה לינשא — אינה נוטלת.

ההשלכות הנובעות מכלל זה, המבוארות בסוגיתנו, הן שתים: א. אי חיוב היבם בקבורת היבמה

אומרים שמשלם לאשה (עפ"י ריב"ן בתוס'; רשב"א. וכן נראה מדברי הרמב"ם. ר"ן).
ג. בהמת מלוג שמתה — לדעת בה"ג מעמידים אחת מולדותיה במקומה להיות לאשה קרן, ושאר
הולדות לבעל.

ד. אף לדברי חנניה שולד שפחת מלוג לבעל, מודה שאם נתגרשה נותנת דמים ונוטלתם, מפני שבה בית
אביה. [ולדברי חכמים הולד שלה].

ה. כאמור לעיל, פירות תלושים של הבעל הן, הלכך כשנתגרשה אין לאשה זכות בהם כלל. פירות המחבורים
— אמר רבי שמעון: ביציאתה שלה הם (ואפילו פירות גמורים. עפ"י ר"י). ואמר רבא שלדעת חכמים שלו
הם, כיון שגדלו ברשותו.

הרי"ף פסק כרבי שמעון. וכמה ראשונים חולקים ופוסקים כחכמים (ר"ש הנגיד ור"י מגאש ועוד).
ויש גורסים בגמרא אחרת ומפרשים שאין כאן מחלוקת, אלא רבי שמעון בא להשמיענו דין
שלא דיברו בו חכמים. (עפ"י בה"ג. ע' במאור ובהשגות הראב"ד).

דפים עט — פ

קנ. המוציא הוצאות על נכסי אשתו — האם נוטל את הוצאותיו כשמגרשה?

המוציא הוצאות על נכסי אשתו, אם אכל מנכסיה קימעה, אפילו גרוגרת אחת או תמרים (גרועים) קבוצים
דרך כבוד, או אם אכל הרבה [= יש אומרים בכאיסר ויש אומרים בכדינר] אפילו שלא בדרך כבוד, בין
שהוציא הרבה בין שהוציא קימעה — מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל.
הוציא ולא אכל — ישבע כמה הוציא ויטול. לדברי אב"י (בפירוש דברי רב אסי) אם היה השבח יתר על
הוצאה, נוטל את ההוצאה בלא שבועה. ורבא חולק וסובר (בד' רב אסי) שלעולם צריך שבועה, ואם היתה
הוצאה יתירה על השבח אפילו בשבועה אין לו אלא הוצאה בשיעור שבח.
מסתבר שבמורדת ישבע הבעל כמה הוציא ויטול. (רי"ף).

לדעת רב יהודה, לאו דוקא אכל בעצמו אלא אפילו האכיל חבילי זמורות (שהם מאכל לפילים) לבהמתו
(בכאיסר או בכדינר. ריטב"א) — אכילה היא זו.

הוציא מעות מכספי הקרן עצמו לצרכו — אין זו 'אכילה'. (כן מבואר מהמעשה שבא לפני ר' אמי).
המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה (יתומה שהשיאיה אמה או אחיה. רש"י) — אמר רבי יעקב אמר רב
חסדא: כמוציא על נכסי אחר הוא. כן תקנו חכמים כדי שלא יזניח נכסיה ויפסידם, לפי שדואג שמא
תמאן, לכך שמין לו כאריס ואינו מפסיד.

רש"י מפרש שאם מיאנה בו נוטל לפי השבח שהשביח, כמשפט אריסי המדינה. וכן הסכימו
כמה ראשונים. ואילו הרי"ג מגאש כתב שישבע כמה הוציא ויטול כדין היורד לתוך שדה חברו
שלא ברשות.

כל זה אמור בנכסי 'מלוג', אבל נכסי 'צאן ברזל', כל שבח ששבחו נכסים — של הבעל הוא,
בין מחמת הוצאה בין שלא מחמת הוצאה, כמו ששנינו אם מתו מתו לו ואם הותרו הותרו
לו. (רי"ף).

דף פ

קנא. א. איש שהוריד אריסים לנכסי אשתו, ועמד וגירשה — מהו שיטלו האריסים כפי שבחם?

ב. בעל שמכר קרקע אל אשתו לפירות — האם מה שעשה עשוי?

א. בעל שהוריד אריסים תחתיו לנכסי אשתו וגירשה — הסיק רב הונא בריה דרב יהושע שאם הבעל עצמו אריס (ויודע בטיב אריסות), כיון שנסתלק הבעל נסתלקו גם הם, שיכולה לטעון להם, בלעדכם היה הוא יורד ועובד, הלכך פטורה מליתן להם. (וגם הוא פטור מלשלם להם, כי על דעת כן ירדו, שיודעים שהקרקע שייכת לאשה ואם תתגרש יפסידו, הואיל ולא התנו. עפ"י תוס'). ואם אינו אריס, חייבת ליתן להם דמיהם, שהקרקע עומדת לאריסות.

א. לפרש"י האשה פטורה מליתן להם כלום. והר"ן הביא מהרמב"ם שדינים כדין יורד לשדה חברו שלא ברשות שידו על התחתונה. ופירש דבריו באופן שלא אכל כלום, שדינים כדין הבעל. וי"א שאפילו אכל הבעל, נוטלים האריסים כדין יורד שלא ברשות שידו על התחתונה. (ע' שערי שמועות).

ב. אם אמר הבעל לאריסים שכרכם עלי — חייב הבעל לפרעם. אין פטור אלא כשכרכם סתם. (ריטב"א).

דין היורד לתוך שדה חברו ונטעה שלא ברשות — נתבאר בב"מ קא.

ב. נחלקו יהודה מר בר מרימר ורב פפא בשם רבא על בעל שמכר קרקע של אשתו לפירות, האם מה שעשה עשוי או לא עשה כלום. וכן מסקנת ההלכה — מלבד אם מכר לטובת הרווחת הבית, שבזה הורה רבא שמכירתו מכירה. וכגון שעושה עסק במעות שקיבל ממכירתו, או שמסר שפחתה של אשתו לאשתו שניה, הואיל ואף עתה היא עושה צרכי הבית.

ולדברי אב"י הטעם שלא עשה כלום הוא משום חשש שמא הלוקח יכסיף הקרקע ולא יחוש לטייבה, מאחר והגוף אינו שלו — ולדבריו אף במקום ריווח הבית לא עשה כלום, ומאידך אם הקרקע קרובה לעיר ונראית כל שעה, שאין חשש הכספה, או כאשר הבעל עצמו אריס [ונותן ללוקח פירות מזומנים] — מכירתו מכירה.

והלכה כרבא, שבמקום ריווח הבית מכירתו מכירה, ובלאו הכי לא עשה כלום. (עפ"י רמב"ם אישות כב, כ).

מכר הגוף עצמו — מכרו בטל, גם כשאין חשש הכספה ויש ריווח לבית. (עפ"י שו"ת ר"י מגאש קב).

דיני נכסי שומרת יבם, בחייה ובמותה — נתבארו בפירוט ביבמות לח.

דפים פ — פא

קנב. א. שומרת יבם שמתה — מי קובריה?

ב. אלו נפקותות מבווארות בסוגיא בשאלה האם ניתנה כתובה ליגבות מחיים?

א. שומרת יבם שמתה, יורשי כתובתה הם החייבים בקבורתה, כלומר יורשי הבעל שמת. כן פשט רב עמרם מדברי הבריייתא. ורבא הקשה בטעם הדבר, הלא יאמר היבם את אחי אנכי יורש ולא אותה ומדוע אתחייב בקבורתה, ואם משום כתובה — הא לא ניתנה לגבות מחיים. ותירץ רב אשי, לפי שהיבם כאחר הוא וקורא אני בו 'לכשתנשאי לא אחר תטלי' על כן נחשב היבם כמי שקיבל ממנה כתובתה וחייב לקברה.

א. לפירוש אחד בתוס', אפשר שאין צריך לטעם זה לבית שמאי שסוברים שטר העומד לגבות כגבוי דמי, והנכסים בחזקתה וממנה הוא יורש.

ב. התוס' צדדו לומר שהוא הדין ליבמה מן האירוסין, יורשי הבעל קוברים אותה, כי נחשב כאילו הכניסה לו נדוניה, [שלא כשאר ארוסה שאין הארוס חייב בקבורתה] — כתובתה מהאח המת.

- ב. בתחילה אמר רבא שהואיל ולא ניתנה כתובה לגבות מחיים, אין היבם נחשב כיורש כתובת יבמתו ממנה ועל כן אינו חייב בקבורתה. אך תירצו שאפילו לדעה זו נחשב כיורש, שהיבם כאחר דמי, כאמור. עוד סבר רבא לומר שאם היה הדין ניתנה כתובה לגבות מחיים, יבם הרוצה למכור בנכסי אהו יכול לייחד לה כשיעור כתובה ורשאי למכור השאר. ודחו ואמרו שאין לעשות כן משום איבה.
- א. משמע לכאורה בסוגיא שרק לבית שמאי נוקטים 'לא ניתנה כתובה לגבות מחיים' משום שדורשים לשון הכתובה 'לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי'. אבל אפשר שלפי מסקנת הסוגיא אפילו בית הלל סוברים מדרש כתובה וגם לדבריהם לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים. (עפ"י תוס').
- ב. יש אומרים שלא דנו בשאלה זו אלא כלפי יבם, אבל בעלמא ודאי לא ניתנה כתובה לגבות מחיי הבעל. (עריטב"א).

דין שטר העומד לגבות, האם כגבוי דמי, והמסתעף — נתבאר ביבמות לה.

דפים פא — פב

- קנג. א. האם רשאי הבעל או היבם לייחד לאשתו מעות לכתובתה [ולשחרר את שאר הנכסים משעבוד]?
 ב. האם יכול הבעל או היבם למכור נכסים המשועבדים לכתובת אשתו?
 ג. יבם שרצה לייבם ורצה אחיו לפסלה עליו על ידי גט, ונתחייב לו שיחלקו בירושת המת ועשו קנין — האם חל הקנין?
 ד. היה נושה באהו ומת, ואשתו נופלת ליבום לפני האח — האם יכול היבם לומר הואיל ואני יורש החזקתי במעותי, או אינו יכול לפי שמשועבד לכתובת אשת אחיו?
 ה. האם מטלטלים משתעבדים לכתובה?
 ו. האם דין 'שעבודא דרבי נתן' קיים בכתובה?
- א. שנינו בין ביבם בין בבעל, לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה. רבא סבר שבבעל אינה אלא עצה טובה (שמא יאבדו המטלטלים ותישאר ללא כתובה וצריך לכתוב לה אחת [לרבי מאיר] (רש"י); שלא תהא קלה בעיניו להוציאה (ר"י); שיוכל להוציא כל נכסיו (רשב"א — בתוס'), ולא מן הדין, שהרי משעבד לה את כל נכסיו שקנה ושיקנה, הלכך יכול לייחד לה כתובה ולמכור שאר הנכסים. ודחו ואמרו שאיסור הוא שאסרו חכמים לייחד לה כתובה, משום איבה. ועוד אמרו ברבייתא, בראשונה היו מייחדים לה מעות או כלים, ולא היו הנשים סומכות דעתן, מחשש הצנעת היורשים אותן מעות, וגם כשהיה כועס עליה אומר לה לכי אצל כתובתיך [כשהיתה מונחת בבית אביה], טלי כתובתיך וצאי [כשהיתה הכתובה בביתו], עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהא כותב לה כל נכסיו אחראים לכתובתה.
- מפרש"י משמע שבעל שייחד לה מטלטלין, ואבדו — חייב לשלם, הואיל וכתב לה 'דקנאי ודקנינא'. ואעפ"כ אסור לייחד לה, מפני שאינה סומכת דעתה. ואילו התוס' נקטו (עפ"י הגמרא לעיל נה.) שבסתם אינו חייב כשלא קיבל עליו אחריות.

- ב. הבעל רשאי למכור כל נכסיו לאחרים, (וכשהיא גובה כתובתה ואין שם בני חורין, טורפת מן הלקוחות), מלבד שלש שדות — אחת שכתב לה בכתובתה, ואחת שייחד לה בכתובתה, ואחת שהכניסה לו שום משלה. (עפ"י גטין נה: לפרש"י).
- לפרוש ר"י, בין בשלש שדות בין בשאר שדות מקחו קיים עד שעה שהיא טורפת כתובתה. ושלש שדות שאמרו — לרבותא, שאפילו באלו מקחו קיים עד שעת טריפה.